

УДК 37.032:364

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО САМОМЕНЕДЖМЕНТУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Файчук О.Л.

Чорноморський державний університет імені Петра Могили

У статті розглядається питання готовності майбутніх соціальних працівників до самоменеджменту. Аналізується сутність поняття «самоменеджмент». Розкриваються основні ключові аспекти підготовки студентів до самоменеджменту. Описуються сучасні методи планування та організації власної діяльності. Визначається роль вищої школи у процесі формування готовності до самоменеджменту.

Ключові слова: самоменеджмент, готовність, майбутні соціальні працівники, професійна підготовка, самоконтроль, самокорекція, коучинг.

Постановка проблеми. За сучасних соціально-економічних умов в Україні значно підвищуються вимоги щодо професійних якостей фахівців різних галузей в цілому, та соціальних працівників, зокрема. Спеціалісти нового рівня мають володіти високим рівнем професіо-

налізму, активності, творчим потенціалом, якісними знаннями, вмінням самостійно вирішувати складні завдання, організовувати свою трудову діяльність, досягати поставлених перед ним цілей. Оскільки професійна діяльність характеризується напруженням, затратою сил, то саме самоменеджмент виступає тим інструментом, що дозволяє особистості якісно та раціонально розподіляти власні ресурси. А формування готовності до самоменеджменту – виступає одним із ключових завдань сучасної вищої освіти.

Питання професійної підготовки особистості посідає центральне місце серед сучасних наукових досліджень. Дана проблема аналізується в контексті оновленого соціального замовлення, що вимагає аби фахівець був конкурентоспроможним, стійким до стресів, гнучким, здоровим та готовим до продуктивної професійної діяльності. Саме це завдання має вирішувати професійна підготовка майбутніх соціальних працівників, поєднуючи в собі накопичений досвід та сучасні інноваційні підходи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Залюговують на особливу увагу праці, в яких висвітлюється питання модернізації навчально-виховного процесу у вищій школі (В. Кремень, В. Лозова, О. Попова, І. Прокопенко, С. Сисоєва, О. Сухомлинська), теорії і методики професійної підготовки майбутніх соціальних працівників (С. Архипова, М. Галагузова, А. Капська, В. Поліщук, Л. Тюття та ін.); педагогічного забезпечення формування професійних якостей майбутніх соціальних працівників (Н. Зобенко, І. Мельничук та ін.), професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в умовах університетської освіти (О. Карпенко). Проблема дослідження готовності особистості до професійної діяльності розглядається у роботах С.І. Архангельського, Ю.К. Бабанського, Т.І. Коваль, А.П. Конаха, Н.В. Логутіної, О.А. Макаренко, О.М. Семенов та ін. Деякі аспекти становлення соціального працівника як професіонала розкриті у наукових дослідженнях В. Бочарової, А. Ляшенко, В. Поліщук. Питання студентського самоменеджменту досліджували О. Каверіна, Д. Паніотова, Т. Майданова. В. Мусієнко-Репська та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на численні доробки сучасних вчених відкритими залишаються питання саме підготовки майбутніх соціальних працівників до самоменеджменту.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є розкриття теоретичних аспектів готовності майбутніх соціальних працівників до самоменеджменту.

Виклад основного матеріалу. Питання готовності студентської молоді до самоменеджменту є відносно новим у науковій літературі, відповідно серед дослідників ще не сформувалось єдиної думки щодо визначення сутності поняття «готовність» та «самоменеджмент».

Поняття «готовність» досить часто вживається у науковій літературі як психологічний стан чи установка. Як зазначає В. Савіцька трактування «готовності до професійної діяльності» має декілька підходів:

– функціональний, за яким готовність вважають психічним станом особистості, що визначає потенційну активізацію психічних функцій під час майбутньої професійної діяльності;

– особистісний, де готовність виступає цілісним особистісним утворенням, що інтегрує сукупність внутрішніх суб'єктивних чинників окремої діяльності та досліджується переважно в контексті професійної підготовки до неї;

– особистісно-діяльний, у межах якого готовність окреслюється як прояв усіх граней особистості, які забезпечують можливість ефективно виконувати професійні функції;

– результативно-діяльнісний, що визначає готовність як результат процесу підготовки [4].

Ми розглядаємо професійну підготовку як процес здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю. Професійна підготовка соціального працівника в умовах університету визначається засвоєнням системи знань, сформованістю професійних умінь і навичок, що забезпечує усвідомлення професійної діяльності. Вона основана на кваліфікаційних вимогах, що поєднують у собі сукупність професійних вимог, характеристик, показників, цінностей, ролей, функцій тощо.

У сучасних соціально-економічних умовах до змісту професійної готовності соціального працівника висувається ряд нових вимог, серед яких ключове місце займає вміння здійснювати самоменеджмент. Як зазначає О. Штепа поняття «самоменеджмент» можна розглядати в кількох визначеннях: науку про самокерування і самоорганізацію людини; роботу людини над собою в межах особистісного розвитку та оволодіння методами ділової активності (зокрема керування проектами і грошима), керування людиною власним життям; здатність людини організувати свою діяльність так, щоб чітко розпланувати робочий та вільний час; управління власними ресурсами, тобто вміння їх набувати, зберігати, розвивати та раціонально використовувати й бути успішною і самодостатньою людиною [5, с. 224].

Н.Ю. Дуднік розуміє самоменеджмент як поступову, систематичну і послідовну роботу, спрямовану на самовдосконалення особистісних якостей, розвиток творчого потенціалу та підвищення ефективності професійної діяльності незалежно від віку та професійної спрямованості [1, с. 103].

Оволодіння майбутніми соціальними працівниками навичками самоменеджменту дозволить їм не лише успішно вирішувати низку питань особистого характеру, а й дасть змогу успішно організувати професійну діяльність. Тому питання підготовки до самоменеджменту має стати ключовим у діяльності вищої школи. Адже управлінська компетенція займає одне з провідних місць у структурі готовності до професійної діяльності майбутніх соціальних працівників. Професійна діяльність соціального працівника вимагає від нього вміння бути керівником та організатором життєдіяльності своїх клієнтів, готувати їх до самостійного життя після подолання кризи.

О. Ноздренко наголошує, що процес формування самоменеджменту студентів включає самовизначення (передбачає пізнання студентами самих себе та адаптацію до нових умов у ВНЗ.), самоорганізацію (включає сприйняття та засвоєння знань і норм поведінки в тому навчальному закладі, де проходить навчання), самомотивацію (виявлення власних професійних інтересів та вибір спеціалізації) та самореалізацію (виражаєть-

ся у виборі спеціальних дисциплін, проходженні практики, виконанні індивідуальних завдань тощо) [2, с. 81]. Разом з тим ми хочемо наголосити ще на декількох важливих аспектах, а саме: самоконтроль та самокорекція. Самоконтроль виявляється через певні особливості контролю та оцінки власних дій, через можливість людини знайти адекватні критерії оцінювання своєї діяльності, що в свою чергу дасть змогу виконувати дії правильно та ефективно. За умов високого самоконтролю майбутні соціальні працівники уважні до себе та своїх клієнтів, чітко визначають критерії досягнення поставлених цілей. Самокорекція характеризує такі особливості корекції майбутніми соціальними працівниками, як: поведінка, план дій, способи дій, мотиви діяльності тощо. Високий рівень самокорекції дозволяє майбутнім соціальним працівникам адекватно та вчасно реагувати на зміни у особистому та професійному житті, вносити корективи у поведінку та план дій роботи з клієнтом.

Відповідно можна виокремити основні цілі самоменеджменту студентів: раціонально використовувати власні ресурси, управляти власним життям, долати зовнішні обставини. Одне з завдань професійної підготовки соціальних працівників – це сформувати вміння управляти власними ресурсами (час, власні сили та енергія, знання, гроші тощо). Управління часом передбачає оволодіння вмінням за невеликий проміжок часу зробити якомога більше справ. При цьому не втративши якісних характеристик своїх дій. З метою оволодіння вмінням управління власними силами та енергією необхідно вести здоровий спосіб життя, витрачати свої сили лише на корисне і т.п. Кожен зазначений елемент самоменеджменту – є важливим для професійного та особистісного становлення фахівця з соціальної роботи і потребує значних зусиль.

Важливою складовою частиною у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників до самоменеджменту виступає процес надання знань відповідного спрямування. Так, у навчальному плані передбачено ряд дисциплін, які охоплюють питання раціональної організації власного часу, адаптації до умов ВНЗ, кращого розуміння обраної спеціальності. Зокрема, це такі дисципліни, як: «Вступ до спеціальності «Соціальна робота», «Менеджмент в соціальній роботі», «Людина в сучасному соціумі», «Комп'ютерні технології в соціальній сфері», «Валеологія» та ін. Кожна із цих дисциплін покликана надати такі знання та вміння:

- керувати своїм часом і власною професійною поведінкою;
- уникати перевантаження та стресів;
- обирати пріоритети власної діяльності;
- економити власний час та час своїх клієнтів;
- знаходити час для відпочинку і правильно його організувати;
- самостійно контролювати свої дії, зіставляючи їх з метою;
- оцінювати результати власної роботи та визначати подальші перспективи;
- налагоджувати зв'язки з іншими людьми для координації власних дій;
- передавати свої знання клієнтам з метою навчити їх раціонально організувати власний час тощо.

Необхідною складовою самоменеджменту виступає вміння планувати власну діяльність. Особливо гостро це стосується професійної діяльності соціального працівника, де важливо не просто знати загальну мету, а й чітко вміти виокремити етапи досягнення цієї мети. Тому важливим виступає питання оволодіння студентами сучасними та дієвими способами планування та організації власного життя від звичайних записників до електронних планувальників. Найбільш популярною з методик самоменеджменту, які використовують як засіб планування є: карти і графіки Ганта, простий органайзер, SWOT-аналіз, паперові та електронні записники та ін. Для раціональної організації часу також використовують спеціальні комп'ютерні додатки StickyNote і Power Notes. StickyNote – найпопулярніший у світі додаток для створення електронних заміток – стікерів, надійний нагадувач про всі заплановані події, зустрічі та завдання. «липкі листочки» виникають на екрані лише в зазначений час і можуть самостійно зникати після закінчення терміну, а їх поява може супроводжуватися запуском потрібних програм, документів або вебсторінок. Будь-яку примітку нескладно відредагувати, надрукувати та надіслати електронною поштою. Всі примітки автоматично зберігаються при закритті програми. Підтримка категорій дозволяє розумно розділити робочі завдання і особисті, окремо зберігати контактну інформацію, корисні ідеї. Розширений режим пошуку дозволяє миттєво знайти будь-яку примітку з бази.

Power Notes вчасно попереджає користувача про заплановані їм події, зустрічі та завдання, в тому числі періодичні. Програма дозволяє створювати електронні замітки, які можна зберігати на диску, багаторазово редагувати і виводити на друк. Поряд з зазначеними ресурсами є ряд інших, не менш популярних, зокрема: Calendarscope, WinOrganizer, Пакет YearPlanner та ін.

Одним із сучасних методів, що надає великі можливості самовдосконалення та саморозвитку виступає коучинг. Останній являє собою цілеспрямований процес розвитку співробітників організації, націлений на: підвищення продуктивності праці як окремого члена, так і всієї організації в цілому; мобілізацію внутрішніх ресурсів особистості; розвитку необхідних здібностей та навичок і т.п. Методики коучингу допомагають людині: визначити особисті цілі і детальні етапи їх досягнення; підвищити власну самостійність і відповідальність; швидко знаходити правильні рішення складних ситуацій; раціонально витрачати свої ресурси; використовувати власний потенціал тощо.

У зв'язку з Європейським вектором розвитку української вищої школи коучинг набуває широкого використання, як новий метод навчання, а саме самонавчання студентів. Його реалізація дає можливість підвищити якість освіти за рахунок розвитку самостійності, творчості, ініціативності та відповідальності студентів.

Як зазначають Л. Музичко та О. Бородієнко, коучинг є виявом особливих взаємин між викладачем і студентами. Сутність цих стосунків у тому, що викладач ефективно організовує процес пошуку студентами кращих відповідей на широке коло запитань, що їх цікавлять. Коуч-викладач допомагає студентам розвиватися, виробляти нові

вміння і досягати високих результатів у своєму навчанні і закладає підвалини до успішного виконання майбутньої професії. Він сприяє вдосконаленню і максимально ефективному використанню особистісних якостей студентів, про які більшість з них або не здогадується, або з різних причин не використовує у якості підґрунтя для руху вперед. Також йдеться про стимулювання студентів до більш глибокого усвідомлення власних цілей, ресурсів і обмежень, а також допомогу у визначенні напрямку розвитку особистості загалом і професійного розвитку зокрема [3].

Зрозуміло, що формування готовності до самоменеджменту майбутніх соціальних працівників має свої особливості залежно від специфіки професійної діяльності. Адже управлінські функції соціального працівника досить широкі:

– сприяння діяльності соціальних служб на всіх рівнях;

– залучення клієнтів до активної діяльності щодо вирішення власних життєвих проблем;

– залучення громадськості до вирішення соціальних проблем;

– узгодження дій між різними організаціями тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку. Проблема готовності майбутніх соціальних працівників до самоменеджменту є складовою частиною процесу професійної підготовки студентів цієї спеціальності. Вона знаходить своє відображення у питанні самостійного навчання студентів, самоконтролі навчальної діяльності, координації дій з викладачами. Подальшого наукового дослідження потребують питання критеріїв та діагностики рівня сформованості готовності до самоменеджменту, розробки педагогічних умов формування досліджуваної якості.

Список літератури:

1. Дуднік Н. Ю. Формування готовності студентів до самоменеджменту як актуальна педагогічна проблема / Н. Ю. Дуднік // Педагогика высшей и средней школы: Сб. науч. работ. – 2005. – Вып. 12. – С. 100-106.
2. Поздренко Е. А. Самоменеджмент в организации обучения студентов / Е. А. Поздренко // Современные проблемы науки и образования. – 2006. – № 1. – С. 81-82.
3. Музичко Л. В., Бородієнко О. В. Сучасні психологічні та педагогічні методи навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/8028/16> – Загол. з екрану. – Мова укр.
4. Савіцька В. В. Готовність майбутнього соціального працівника до професійної діяльності як запорука її ефективності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnuk_nauk_praz/2013/2013_2_42.pdf – Загол. з екрану. – Мова укр.
5. Штепа О. Самоменеджмент: процесуальна та диспозиційна характеристика / О. Штепа // Соціогуманітарні проблеми людини. – 2010. – № 4. – С. 224-235.

Файчук Е.Л.

Черноморский государственный университет имени Петра Могилы

ГОТОВНОСТЬ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ К САМОМЕНЕДЖМЕНТУ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Аннотация

В статье рассматривается вопрос готовности будущих социальных работников к самоменеджменту. Анализируется сущность понятия «самоменеджмент». Раскрываются основные ключевые аспекты подготовки студентов к самоменеджменту. Описываются современные методы планирования и организации собственной деятельности. Определяется роль высшей школы в процессе формирования готовности к самоменеджменту.

Ключевые слова: самоменеджмент, готовность, будущие социальные работники, профессиональная подготовка, самоконтроль, самокоррекция, коучинг.

Faychuk O.L.

Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolaiv

READINESS OF FUTURE DEVELOPMENT WORKERS TO THE SELF-MANAGEMENT: THEORETICAL ASPECT

Summary

In the article the question of readiness of future development workers is examined to self-management. Essence of concept «self-management» is analysed. The basic key aspects of preparation of students open up to self-management. The modern methods of planning and organization of own activity are described. The role of higher school is determined in the process of forming of readiness to self-management.

Keywords: self-management, readiness, future social workers, professional preparation, self-control, self-correction, coaching.